

TERRA ENDINS

**REVISTA DE GEOLOGIA
SÈRIE B
Nº 293 FEBRER – 2012**

**ISSN 1131 – 5407
D.L.B. 5.635 - 90
8 pàgines**

**RECORREGUT DE RECERCA GEOLÒGICA I
MINERALÒGICA PER LA TIERRA DE CAÑETE:
DES DE CAMPILLOS-SIERRA A CAÑETE,
CUBILLO I A LANDETE**

Josep M. Mata-Perelló

Aquest recorregut va ésser experimentat amb docents el dia **25 DE NOVEMBRE DEL 2010**

RECORREGUT DE RECERCA GEOLÒGICA I MINERALÒGICA PER LA TIERRA DE CAÑETE: DES DE CAMPILLOS-SIERRA A CAÑETE, CUBILLO I A LANDETE

Per Josep M. Mata-Perelló

ADVERTIMENTS PREVIS

Com en altres recorreguts de RECERCA GEOLÒGICA I MINERALÒGICA ..., aquest constarà de diverses parades. Però, sols si es disposa del temps suficient, podrà efectuar-se passant per totes les parades i filloles. En cas contrari, recomanem prescindir de les anomenades PARADES - CONDICIONALS.

Pel que fa als camins per on transitarà el recorregut de l'itinerari, cal dir que en general es trobaran en bones condicions. Tot i així, sempre que sigui possible, recomanem demanar la màxima informació, en relació al estat real dels camins. En cas de trobar-se en males condicions, recomanem fer el desplaçament a peu.

En qualsevol cas, cal tenir sempre una cura molt especial de respecte a la natura, al llarg de tot el recorregut; de l'itinerari.

BREU INTRODUCCIÓ GEOLÒGICA

La totalitat del recorregut d'aquest itinerari discorrerà per entre afloraments dels materials mesozoics de la *Branca Castellana* de la *Serralada Ibèrica*. Així, d'aquesta manera, al llarg del recorregut, s'aniran trobant materials que pertanyen al mesozoic, concretament al Triàsic Superior (al Keuper) al Juràssic i al Cretàic.

OBJECTIUS FONAMENTALS DE CAIRE GEOLÒGIC

En aquest itinerari, ens hem marcat els següents objectius fonamentals, que relatarem d'acord amb el sentit de la marxa:

1.- Observació de la *Branca Castellana del Sistema Ibèric*, per la qual discorrerà la totalitat del recorregut de l'itinerari entre les localitats de Campillos-Siera i de Landete (on clourà).

2.- Observació dels materials mesozoics (del Triàsic, del Juràssic i del Cretàcic), que anirem trobant al llarg del recorregut per la *Branca Castellana del Sistema Ibèric*.

3.- Observació dels fenòmens hidrogeològics relacionats amb la formació de la llacuna del poble de Laguna del Marquesado.

4.- Observació, si s'escau de diferents mineralitzacions, com les següents, d'acord amb el sentit de la marxa de l'itinerari:

4A) de les *mineralitzacions evaporítiques de caràcter salí*, que trobarem a Salinas del Manzano i a Salvacañete.

4B) de les *formacions caoliníferes*, que trobarem prop Cubillo entre els materials de la *Formacions Utrillas*, els qual han estat explotats a diferents indrets.

ANTECEDENTS BIBLIOGRÀFICS

No tenim coneixement de cap antecedent bibliogràfic, relatiu a itineraris geològics que recorren per aquesta zona. Tampoc en tenim en relació a antecedents geològic-naturalístic. L'únic antecedent existent és MATA – PERELLÓ i HERRERA SANCHO (2000).

Pel que fa als trets mineralògics hi ha alguns antecedents nostres. Es tracta dels treballs següents: MATA-PERELLÓ (1984, 1986 i 1991). El primer fa referència a les mineralitzacions de la Tierra de Cañete, el segon a la comarca de la Tierra de Cuenca, mentre que el tercer al conjunt de tota la província de Cuenca.

D'aquests treballs, i d'altres, en farem esment al capítol dedicat a les REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES al qual ens adrecem.

RECORREGUT DE L'ITINERARI

El recorregut s'iniciarà pels voltants de **Campillos-Sierra**, per on es farà la primera aturada del recorregut. Tot seguit s'anirà cap als voltants de **Cañete**, tot fent una fillola i fent-se una nova aturada. Després de retornar a Campillos-Sierra, el recorregut es dirigirà cap al poble de **Huerta del Marquesado**, i posteriorment cap al de **Laguna del Marquesado**. En aquests trams es faran diverses aturades. Seguidament el recorregut es dirigirà cap al poble de **Tejadillos**; i després cap a **Salinas del Manzano**, i cap a **Salvacañete**, per on es faran noves aturades. A continuació el recorregut de l'itinerari es dirigirà cap a **Cubillo**, per on es farà una nova aturada. I, finalment s'encaminarà cap a **Algarra**, **Casas de Garcimolina**, **Moya** i **Landete**, on clourà definitivament.

DESCRIPCIÓ DEL ITINERARI

Com de costum, estructurarem el recorregut de l'itinerari en una sèrie de PARADES (o d'ESTACIONS), que tot seguit anirem veient. En cadascuna d'aquestes

aturades farem un breu comentari (geològic o mineralògic, segons s'escaigui), i les hi donarem el nom de l'indret on es troben. També farem esment del municipi on es localitzen, o del poble més proper. Igualment, farem esment de la comarca on es troben ubicats els indicis. En cada cas indicarem, entre parèntesi, el número del full topogràfic (a escala 1:50.000, del doble mapa del *Instituto Cartográfico Nacional*, i del del *Servicio Cartográfico del Ejército*), on es troba l'aturada. Així, en aquest cas, en aquest llarg recorregut, utilitzarem diversos fulls, que ara esmentarem per trams; així, utilitzarem els següents fulls: **588** (o de Zafrilla), **611** (o de Cañete), **612** (o d'Ademus), i **637** (o de Landete).

Així, doncs, a continuació efectuarem la relació i descripció de les diferents aturades, que componen el present itinerari:

PARADA 1. VARIANT DE CAMPILLOS-SIERRA, (terme municipal de Campillos-Sierra, comarca de la Tierra de Cañete). (Full 611).

El recorregut de l'itinerari cal iniciar-lo al poble de **Campillos-Sierra**, i més exactament a la variant de la carretera que uneix Cañete amb Huerta del Marquesado. En aquest mateix lloc es farà la primera aturada.

Aquest indret es troba situat al bell mig de la *Branca Castellana del Sistema Ibèric*. Així, trobem afloraments dels materials mesozoics del Juràssic i del Triàsic (que en aquest cas pertanyen al Keuper). En aquest lloc hi ha una sèrie de fractures que afecten als materials anteriors. Aquestes fractures són clarament visibles a la trinxera de la variant de la carretera.

PARADA 2 - CONDICIONAL. LOS RASILLOS, (terme municipal de Cañete, comarca de la Tierra de Cañete). (Full 611).

Després de fer l'aturada anterior, és necessari agafar la carretera autonòmica CM-2106, per tal d'arribar a les immediacions del seu Km 4, tot fent una fillola. Així, haurem fet un recorregut proper als 5 Km, des de l'inici de l'itinerari.

En aquest breu recorregut hem transitat per entre els materials esmentats a la parada anterior. Així, en bona part del recorregut hem trobat afloraments del Juràssic (de caràcter eminentment carbonatat), i del Triàsic (fonamentalment guixòs i argilos, característic del Keuper). En aquest lloc, situat a quasi 1Km de la carretera (cap a llevant de la mateixa) es troba una pedrera. En ella s'exploten els materials carbonatats esmentats anteriorment, els quals són utilitzats com a àrids.

PARADA 3. BARRANCO QUIÑONES, (terme municipal de Huerta del Marquesado, Tierra de Cañete). (Full 611).

Des de la parada anterior, cal retornar cap a **Campillos-Sierra**, per tal de continuar per la carretera que condueix cap a **Huerta del Marquesado**. Tot i així, poc

abans d'arribar-hi, (just al *Barranco Quiñones*, cap a les immediacions del seu Km 12'3) cal fer la present aturada, després de recórrer uns 8 Km, des de la parada anterior.

En aquest breu recorregut hem anat trobant afloraments dels materials mesozoics, els quals formen part de la *Branca Castellana del Sistema Ibèric*, que pertanyen fonamentalment al Juràssic i al Cretàcic.

Precisament, en aquest indret hi ha un aflorament dels materials cretàcics de l'Albià, els quals pertanyen a la *Formació Utrillas*. Aquests materials es troben constituïts per trams de sorres blanques i d'argiles caoliníferes. Així, entre els minerals presents port fer-se esment del CAOLÍ i del QUARS. Per d'altra banda, molt sovint aquests materials contenen concentracions ferruginoses, amb presència de: GOETHITA (molt limonítica i ferruginosa) i HEMATITES (també terròs com l'anterior).

PARADA 4. LAGUNA DEL MARQUESADO, (terme municipal de la Laguna del Marquesado, Tierra de Cañete). (Full 588).

Des de la parada anterior cal fer un recorregut de prop de 20 Km, per tal d'arribar fins a la present aturada. Per anar-hi cal acabar d'arribar fins a la població de **Huerta del Marquesado**. Tot seguit, cal continuar per la carretera que es dirigeix cap a Valdemeca i Tragacete, fins arribar a trobar el brançal que es dirigeix cap a la població de **Laguna del Marquesado**. Poc abans d'arribar-hi, es passarà pels voltants de la *laguna*, on efectuarem la present aturada.

En aquest recorregut. Hem anat trobant afloraments dels materials esmentats a les parades anteriors. Tot i així, cada vegada es troben més afloraments del Triàsic Superior (del Keuper).

En aquest indret, on fem la present aturada hi ha una interessant llacuna, la denominada *Laguna del Marquesado*, la qual dona nom al poble. Les característiques d'aquesta llacuna són molt semblants a les de la *Laguna d'Uña*. Així, com en aquell cas es troba un interessant aflorament de travertins quaternaris, els quals constitueixen una represa que ha afavorit la formació de la llacuna.

PARADA 5. LES SALINAS, (terme municipal de Salinas del Manzano, Tierra de Cañete). (Full 611).

Des de la parada anterior cal continuar cap a **Laguna del Marquesado**, amb la finalitat d'agafar després la carretera que es dirigeix cap a **Tejadillos**, i després cap a la carretera nacional N-420. En trobar-la, caldrà continuar cap al NE, per tal d'arribar fins a la població de **Salinas del Manzano**. Aquí farem la present aturada, després de recórrer uns 20 Km des de l'anterior parada.

En aquest recorregut, hem continuat trobant afloraments dels materials mesozoics que ja hem esmentat a les aturades anteriors. Aquests materials pertanyen segons els indrets al Triàsic (fonamentalment al Superior, al Keuper), al Juràssic i al Cretàcic.

Precisament, en aquest indret ens trobem davant d'uns afloraments del Keuper, constituïts per nivells argilosos i guixencs. Aquests darrers contenen sovint HALITA. Aquest mineral, en circular les aigües subterrànies per entre els materials esmentats, es dissolt. Més tard, en recollir-se les aigües en unes eres, i en evaporar-se el líquid, es formen unes *eflorescències d'HALITA*, les quals han estat explotades a diferents indrets. Finalment, cal dir que aquestes salines constitueixen un important indret del nostre *patrimoni miner*, pel qual és necessari vetllar.

PARADA 6 - CONDICIONAL. SALINAS DE LAS CASAS NUEVAS, (*Casas Nuevas, terme municipal de Salvacañete, comarca de la Tierra de Cañete*). (Full 612).

Després de fer la parada anterior cal continuar cap a llevant (ara per la carretera N-420). Per ella s'arribarà aviat a Salvacañete, i posteriorment a las Casas Nuevas. En aquest indret farem la present aturada, després de recórrer uns 10'5 Km.

Aquest recorregut s'ha efectuat íntegrament entre els diferents afloraments mesozoics, entre els quals predominen els del Triàsic Superior (del Keuper), amb afloraments de guixos i argiles. Precisament, en aquest indret hi ha unes salines semblants a les de la parada anterior, en les quals s'aprofitava la sal comuna (HALITA) extreta per l'evaporació d'aigües salades en unes eres.

PARADA 7. EXPLOTACIONS DE CAOLÍ DEL REGUERO, (terme municipal de **Cubillo**, Tierra de Cañete). (Full 612).

Després de fer l'aturada anterior cal retornar cap **Salvacañete**. Després cal agafar un trencall cap al Sud, el qual es dirigeix cap al poblet de **Cubillo**. Uns 2 Km abans d'arribar-hi, cal agafar un trencall per l'esquerra, el qual es dirigeix cap a unes antigues explotacions de caolins. Aquí farem la present aturada, després de recórrer uns 10 Km des de la parada anterior.

En aquest recorregut hem anat trobant els materials esmentats a les aturades anteriors. Aquí, per exemple, hi ha un aflorament dels materials cretàtics de l'Albià. I més concretament de la seva *Formación Utrillas*. Així, es troben afloraments de sorres i argiles caoliníferes. Aquests darrers materials han estat explotats a diferents indrets per tal de beneficiar el CAOLÍ, com succeeix a l'indret on ara ens trobem situats; així com a indrets molt propers.

PARADA 8 - CONDICIONAL. IMMEDIACIONS DEL CASTILLO DE MOYA, (*Moya, terme municipal de Landete, comarca de la Tierra de Cañete*). (Full 637).

Després de fer l'aturada anterior. cal continuar per la carretera que es dirigeix cap a Cubillo, anant després cap al poblet d'Algarra, Casas de Garcimolina i Santo Domingo de Moya. Finalment s'arribarà a les immediacions del Castillo de Moya, per

on farem la present aturada, després de recórrer uns 15 Km més, des de l'anterior aturada.

En aquest recorregut, hem continuat trobant afloraments dels materials mesozoics ja esmentats a les parades anteriors, tant del Cretàcic, com del Juràssic o del Triàsic.

En aquest indret, ens trobem davant d'uns afloraments de nivells guixosos i argilosos del Keuper. Entre els es troba presència de mineralitzacions d'ARAGONITA i de QUARS (el qual es presenta en forma de la varietat de JACINTS DE COMPOSTEL.LA).

PARADA 9 – CONDICIONAL. IMMEDIACIONS DE LANDETE, (terme municipal de **Landete**, comarca de la Tierra de Cañete). (Full 637).

*Després de fer l'aturada anterior, cal fer un darrer recorregut, per tal d'arribar fins a les immediacions de **Landete**, per on farem la darrera aturada, després de recórrer uns 4 Km més.*

Com en altres ocasions, el recorregut s'efectua per entre afloraments mesozoics de la Branca Castellana del Sistema Ibèric. Aquests afloraments, pels voltants de Landete pertanyen en la seva major part al Keuper (és a dir: al Triàsic Superior).

EN AQUEST INDRET FINALITZA EL RECORREGUT DE L'ITINERARI

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

MATA-PERELLÓ, J.M. (1984).- Inventario Mineralógico de la Tierra de Cañete. *Revista Cantil*, nº 2, 42 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1986).- Inventario Mineralógico de la Tierra de Cuenca. *Revista Cantil*, nº 35, 42 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1991).- Inventario Mineralógico de la provincia de Cuenca. *Col. Informe*, nº 7, 379 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. I HERRERA SANCHO, J. A. (2000).- Itinerari geològic i naturalístic pel Señorío y Tierra de Molina de Aragón: des de Molina a Aragoncillo, Corduente i a Peralejos de las Truchas. *Inédito*. 12 pàgines. Manresa